

DE VOORMALIGE PAROCHIEKERK TE SCHULEN

Van 2 september tot 15 oktober 1981 had onder impuls van het gemeentebestuur en de heemkundige kring van Herk-de-Stad en onder de wetenschappelijke begeleiding van de Nationale Dienst voor Opgravingen een eerste archeologisch onderzoek plaats van de voormalige Sin-Jan de Doperkerk te Schulen (fig. 83). De laatste kerk daar werd afgebroken in 1938 om plaats te maken voor een nieuw godshuis dat echter aan de andere kant van de straat werd opgericht. Enkel de westertoren bleef gespaard en werd in 1950 bij Besluit van de Regent geklasseerd. Het oude kerkhof bleef echter nog jaren in gebruik en wegens plaatsgebrek werd ook de ruimte binnen de fundamenteën van de afgebroken kerk voor de aanleg van graven benut (fig. 84) zodat de archeologische resten, meer bepaald de nog bewaarde vloeren, verregaand werden verstoord.

We konden reeds drie belangrijke bouwfasen onderscheiden : van de oudste daarvan werden tot nu toe slechts zeldzame sporen teruggevonden maar het beeld van deze kerk kan worden vervolledigd met de gegevens verstrekt door de aartsdiakonale visitaties (³⁹). Dit kerkje had een éénbeukige schip met een lengte van 16,60 m en een vermoedelijke breedte van 10 m. Het koor was iets smaller, 6,40 m diep en recht afgesloten. Schip en koor werden afgedekt met een houten zoldering die zeer laag kwam. Voor de dakbedekking komen zowel leien als platte pannen, gedeeltelijk geglazuurd, in aanmerking, waarvan fragmenten werden teruggevonden. Twee vloerniveau's van deze kerk werden teruggevonden, de oudste in baksteen (24,5 × 12 × 4 cm), platgelegd in visgraatverband, en daarbovenop een recentere vloer van afwisselend rode en donkere tegels (12,8 × 12,8 × 1,6 cm), meermaals hersteld hetzij met dezelfde tegels of brokstukken ervan, hetzij met grotere rode tegels (14 × 14 × 2 cm) (fig. 85). In het koorgedeelte daarentegen was de oude bakstenen vloer gewoon gelaten en meermaals hersteld met de recentere tegels van diverse typen. Op herbruikte ijzerzandstenen, afkomstig van het koor, werden nog fragmenten aangetroffen van bepleistering met wandbeschilderingen waaronder een figuur met gevouwen handen.

Waarschijnlijk uit dezelfde periode dateert de nog bewaarde vierkante westertoren (fig. 84) die met een spitsboog op het schip aansloot. De toren (buitenafmetingen 6 × 5,85 m), momenteel in ruïneuse toestand, telt drie geledingen, van elkaar gescheiden door natuurstenen waterlijsten, waarvan de onderste verdieping overwelfd was en oorspronkelijk alleen toegankelijk was vanuit het schip. Deze ruimte bood toen onderdak aan de doopvont. De middelste geleding vertoont langs de drie buitenzijden een smalle ijzerzandstenen lichtspleet en langs de oostzijde een oorspronkelijke doorgang naar de zolder boven het schip. In de bovenste verdieping bevinden zich aan de vier zijden twee gekoppelde spitsboogvormige

³⁹ G. SIMENON, *Visitationes Archidiaconales Hasbaniae in Diocesi Leodiensi ab anno 1613 ad annum 1763*, Liège, 1939, 2, 656-658.

Fig. 83. Topografische situatieschets.

galmgaten die aan de oostzijde doorsneden zijn door de recenter daklijn. Bovenop de toren stond tot voor kort een ingesnoerde naaldspits. De toren is opgetrokken in baksteen ($24,5 \times 12 \times 4$ cm) met een plint en hoekbanden in ijzerzandsteen. Het kerkje zelf vertoonde meer dan waarschijnlijk hetzelfde uitzicht.

Wegens haar bouwvalligheid werd de kerk in 1709-1710 herbouwd, met behoud van de toren en, zoals bleek uit de opgraving, ook met behoud van het

Fig. 84. De toestand van het terrein in 1949, gezien vanuit het N.-O. (© ACL, Brussel).

Fig. 85. De tegelvloer in het schip, tegen de toren aan.

koor. Eigenaardig genoeg werd het kerschip daarenboven geheroriënteerd zodat de as meer oostelijk stond gericht dan deze van de toren en het koor. Dit schip was eveneens éénbeukig, had slechts een vermoedelijke breedte van 7,50 m maar was wel hoger. Zelfs de vloer werd behouden en op de meest dringende plaatsen hersteld met bakstenen ($22 \times 10 \times 4$ cm). Dat deze kerk duidelijk niet de bewondering meedroeg van de parochianen valt op te maken uit de teksten⁽⁴⁰⁾.

In 1784 werd dan een aanvang gemaakt met de grondige herbouw van de kerk in classicistische stijl. Het oude koor werd afgebroken en het schip verlengd tot 20 m en uitgebreid met twee zijbeuken van elk vier traveeën tot een totale breedte van 14,70 m. Daartoe werden de buitenmuren gedeeltelijk weggebroken en op de oude vloer, aan weerszijden van de muur, bijkomende blokken geplaatst zodat een stevige basis ontstond voor de pijlers tussen midden- en zijbeuken (fig. 85). Het nieuwe koor was 7 m breed en 6,40 m diep en had aan weerszijden een venster. In het verlengde daarvan werd een kleine sacristie gebouwd. Het geheel werd afgedekt met een zadeldak van leien en kerk en toren werden opnieuw gevloerd met blauwe hardstenen tegels ($30 \times 39 \times 4$ cm). Achteraan de kerk werd rechts van de toren de doopkapel opgericht, die eveneens meermaals werd verbouwd, en links een open bidkapel met het kruisbeeld (fig. 84). De ingang van de kerk, gewoontegetrouw in de zijbeuken, werd op het einde van de 19de eeuw

⁴⁰ J. AERTS, *Historisch overzicht van de gemeente Schulen*, Schulen, 1969, 82-107.

naar de as van de kerk verplaatst. Daartoe werd vooraan in de toren een doorgang gekapt die werd voorzien van een geprofileerd neogotisch portaal in hardsteen. In de spitsboog tussen toren en schip werd eveneens een deur geplaatst waartoe twee deurstijlen werden aangebracht en de boog zelf bovenaan werd toegemetst.

De opgraving van de kerk te Schulen, van bij het begin erg bemoeilijkt door de slechte weersomstandigheden en vooral door de traditioneel hoge waterstand, diende vroegtijdig te worden stopgezet. In het voorjaar 1982 zal ze terug worden aangevat zodat ook het resterende gedeelte van het terrein en ook de diepere lagen kunnen worden onderzocht.

M. LODEWIJCKX